

FILMSKE PROJEKCIJE POD PRITISKOM

Autorica: Mariam Jachvadze, voditeljica produkcije, Chai Khana Media, Gruzija

- > Borba za demokratiju
- > Osjetljiv sadržaj u manjim mjestima
- > Suradnja s civilnim društvom
- > Nepredvidljivi ishodi rasprava
- > Prkositi potencijalnim preprekama
- > Sjećanje kao povod za sukobe
- > Filmovi pod političkim pritiskom
- > Sedam ključnih stvari

Borba za demokratiju

U doba kada se borba za demokratiju približava prekretnici, sloboda govora nalazi se pod iznimnim pritiskom. Uslijed sve većeg narušavanja privatnosti, zastrašivanja i poticanja na samocenzuru kako *online*, tako i *offline*, sloboda samoizražavanja također vremenom slabi, prema izvještaju **FREEDOM IN THE WORLD** iz 2023. godine. Istočna Europa pritom ne čini nikakvu iznimku. Rat između Azerbajdžana i Armenije, rat u Ukrajini i prosvjedi u Gruziji učinili su život u regiji nestabilnim i nesigurnim. U krhkoj demokraciji ljudi koji se bave umjetničkim radom suočavaju se s izazovima na različitim razinama. Politički pritisak nije jedini problem – ultranacionalistički pokreti i ultrakonzervativne skupine imaju izravan utjecaj i na određene kulturne događaje i proces filmske distribucije. Ti pokreti jačaju kada ljudska prava, posebno prava manjina, nisu dovoljno zaštićena.

Nadalje, u tradicionalnijim društvima publika je često osjetljiva na *queer* teme ili tematiku istospolne ljubavi. Stoga filmovi koji prikazuju takve odnose nisu pretjerano dobrodošli i cijenjeni. Filmaši i organizatori projekcija, uključujući voditelje lokacija, moraju razmotriti sve moguće komplikacije u zemljama poput Gruzije, Azerbajdžana, Mađarske ili Rumunjske.

U narednom ćemo poglavlju ponuditi nekoliko primjera kako se filmaši i organizatori filmskih događanja nose s političkim i društvenim pritiscima na koje nailaze. Nadamo se da će vam to pokazati da je filmove moguće prikazivati čak i u izazovnim sredinama.

Osjetljiv sadržaj u manjim mjestima

Čini se da ova praksa nije jedinstvena za gruzijski kontekst već se javlja i u drugim zemljama poput Rumunjske, gdje se svakom filmu odabranom za prikazivanje pristupa s oprezom. Sam proces odabira izazovniji je u manjim gradovima i mjestima s ograničenom publikom. Predstavnici kulturnih centara na tim područjima ulažu značajan trud kako bi proširili publiku i pokrenuli rasprave o temama relevantnima za njihovo društvo. Njihov je cilj uključiti publiku i povezati se s njom.

Simion Pop, trenutno zaposlen u Palači kulture u Bistriți u Rumunjskoj, potvrđuje da osjetljive teme postoje, kao i da postoji doza nesigurnosti oko njihovog mogućeg utjecaja na publiku. U manjim sredinama potrebno je postići delikatan balans između potrebe da privučete više gledatelja ali i želje da ih ne otuđite.

„Postoje osjetljive teme za koje ne znamo kako ih uključiti i hoćemo li njima proširiti ili smanjiti publiku – malen je ovo grad i ne želimo se udaljiti od naše publike. Nismo New York, gdje se ne morate previše brinuti o tome što prikazujete jer će se za sve pronaći određena publika. Moram paziti na teme na koje su ljudi osjetljivi, čak i kada se s time ne slažem.“

Simion

**PALAČA KULTURE
BISTRITA, RUMUNJSKA**

<http://www.palatulculturibistrita.ro>

Suradnja s civilnim društvom

U Hrvatskoj je iznimno važna misija dokumentarnim se filmovima dotaknuti trenutnih društvenih i političkih pitanja. Lokalni predstavnici KineDoka aktivno se trude prihvatiti različite stavove i poticati kritičko razmišljanje. Njihov pristup filmskim projekcijama uključuje široku suradnju s raznim organizacijama civilnog društva i stručnjacima iz različitih područja, uključujući političke znanosti, sociologiju, filozofiju, ekologiju, antropologiju, povijest i ekonomiju. Time nastoje kontekstualizirati teme koje se obrađuju u određenim dokumentarcima na šire interdisciplinarni način.

U Češkoj možemo pronaći još jedan pozitivan primjer poticanja na razmjenu ideja i misli među raznolikom publikom u okviru KineDoka. U KineDok katalogu za 2022. godinu nalazi se film **TOBI U BOJAMA DUĞE**. Dokumentarni film prati Emu i njezinu obitelj u malenom selu u Mađarskoj. Emino 16-godišnje dijete nedavno je obznanilo da je transrodno te da odsad živi pod odabranim imenom Tobi. „*Emotivna priča o oslobođanju i prihvaćanju*“, kako se navodi u sinopsisu,

impresionirao je Ivanu iz Kulturno-sportskog centra Hrubínka u Češkoj. Ona napominje da ju je iznenadila reakcija publike na film.

Gruzija je također uspjela pokazati da, ako odaberete prostor za projekciju s publikom na umu te uzmete u obzir kontekst svoje zemlje, uspjeh vašeg događaja je zajamčen. Čak i uz opasnosti povezane s prikazivanjem LGBTQI filmova u Gruziji, gdje aktivne skupine ekstremne desnice predstavljaju potencijalnu prijetnju, KineDok Gruzija uspješno je organizirao dvije javne projekcije *Tobija u bojama duge* bez ikakvih problema.

„Kada smo prikazivali Tobija u bojama duge, primijetila sam nekoliko vrlo macho momaka u publici za koje sam očekivala da će napustiti projekciju. Ostali su i bili potpuno oduševljeni načinom na koji se Tobi nosi sa životom i kako izgleda potraga za pravim identitetom.”

Ivana

**KULTURNO-SPORTSKI
CENTAR HRUBÍNKA,
ČEŠKA**

<https://www.facebook.com/hrubinka>

Prkositi potencijalnim preprekama

Ovo postignuće posebno je značajno za Natali Chkhartishvili, koordinatoricu KineDoka u Gruziji. Javno prikazivanje filma i suprotstavljanje potencijalnim preprekama predstavlja veliki uspjeh. Projekcije su uspjele potaknuti rasprave i stvoriti empatiju, što je dokaz moći koliko je važno promišljeno odabrati prostor za prikazivanje filma kada se osjetljive teme obrađuju unutar određenog kulturnog konteksta.

„Imali smo priliku organizirati zatvorenu projekciju za novinare iz Južnog Kavkaza koji su sudjelovali na radionici koju je organizirala Chai Khana Media pod nazivom Kako izvještavati o queer temama? te dodatnu projekciju u Galeriji Untitled To je bila naša namjerna i svjesna odluka jer se radi o lokaciji na kojoj se često organiziraju događaji za queer zajednicu i u suradnji s njom. Zbog toga smo bili sigurni da nećemo imati problema i smatrali smo ga sigurnim prostorom za raspravu.“

Natali, Chai Khana Media, Gruzija

Mnogo je čimbenika koji mogu podijeliti ljude, među kojima je i sjećanje. Ono može poslužiti kao povod za sukobe i otpor, pogotovo kada se organiziraju projekcije filmova koji se bave

povijesnim događajima. No, sjećanje također može poslužiti kao snažno sredstvo za razmišljanje i dijalog. U Hrvatskoj se filmovi koji se bave Jugoslavijom i bivšim socijalističkim režimom i dalje smatraju problematičnima te je potreban oprez kako bi se izbjegle kontroverze među stanovništvom. Učenici i nastavnici najbolja su ciljana publika za tu vrstu dokumentarnih filmova.

Dina Pokrajac, iz zagrebačkog Dokukina, spominje izazove povezane s projekcijama filmova koji se odnose na osporavane povijesne događaje. Napominje:

„Osporavani povijesni događaji još uvijek su bolna tema u našem društvu, a nažalost, kolektivno se sjećanje stalno briše i ponovo ispisuje. Određene filmove planirali smo prikazivati srednjoškolcima i maloljetnicima. Isprva smo imali problema s nabavljanjem pristanaka od njihovih roditelja i ravnatelja škole, ali smo ih na kraju uspjeli uvjeriti. Uvijek se trudimo osigurati širu perspektivu na teme s pomoću dobro moderiranih rasprava i pouzdanih stručnjaka.”

Filmovi pod političkim pritiskom

Puno je teže nositi se s političkim pritiskom, pogotovo kada uključuje interese oligarha ili najutjecajnijih osoba u zemlji. Posljednji dugometražni film Salomé Jashi, **KROĆENJE VRTA**, predstavlja značajan uspjeh za gruzijsku kinematografiju – osvojio je niz nagrada na međunarodnim festivalima te je prikazan i na Sundanceu u natjecateljskoj kategoriji. Međutim, u domovini je postao najkontroverzniji film zbog neizravnog pozivanja na Bidzina Ivanishvilija, osnivača vladajuće stranke Gruzijci san – Demokratska Gruzija.

U ljeto 2021. godine Jashi je ušla u pregovore s jedinim lancem kino-dvorana u Gruziji, Cavea, oko prikazivanja filma lokalnoj publici. Nakon više mjeseci razgovora Jashi je dobila službenu odbijenicu uz obrazloženje: „Nemamo praksu nuđenja dokumentarnih filmova.“ Takav odgovor djelovao je neuvjerljivo s obzirom da Cavea obično uzima igrane i dokumentarne filmove od filmskih produkcija, stavlja ih na svoju platformu (samo za pretplatnike) te ih prikazuje u kino-dvoranama. Iste godine mnogi voditelji lokacija u raznim regijama Gruzije, uključujući Kvemo Kartli, Ozurgeti i Batumi, suzdržali su se od prikazivanja filma kako bi izbjegli potencijalne sukobe s lokalnom vlašću.

Takav strah nije stran Mindia Esadzeu, novom direktoru Gruzijske filmske akademije u Tbilisiju, neovisnom, neprofitnom pravnom subjektu usmjerenom na razvoj i popularizaciju gruzijske kinematografije. *Kroćenje vrta* odobreno je za prikazivanje na lokaciji Cinema House sedam puta. Međutim, obećanje nije ispunjeno – planirane projekcije naglo su otkazane u tom kinu u Tbilisiju. Jashi se prisjeća direktorovog odgovora:

"On [Mindia Esadze] mi je rekao da neće prikazivati film koji izaziva različita mišljenja i dijeli ljude po političkoj osnovi. Nadodao je i da ne želi biti žrtva."

Takav razvoj događaja privukao je značajan interes društva i potaknuo razne udruge da se zauzmu za projekciju filma. Među njima su bili Haraki Theatre, Goethe-Institut Georgia, Cafe Ezo,

Cafe Mziuri i drugi. Sve su projekcije prošle dobro.

Dokumentarni film *Kroćenje vrta* nastavio je svoje putovanje te dobio na važnosti usred trenutnih filmskih prosvjeda povodom reorganizacije Gruzijuskog nacionalnog filmskog centra. U lipnju 2023. Irakli Kobakhidze, lider vladajuće stranke, javno je kritizirao redateljicu Salomé Jashi i njezin film, nazivajući ga „sramotnim“ i „apsurdnim“. **KRITIZIRAO** je Gruzijuski nacionalni filmski centar što dopušta takvim projektima da napreduju (tj. uz financijsku podršku Nacionalnog filmskog centra): „*Film s takvim sramotnim sadržajem ne bi se smio producirati, umjesto toga bismo trebali raditi filmove s pravim sadržajem*“, izjavio je pred novinarima 19. lipnja 2023. godine.

Već sljedeći dan KineDok Gruzija pokazala je svoju ustrajnost i odlučnost te promptno organizirala dvije projekcije *Kroćenja vrta*. Oko 100 ljudi se okupilo i aktivno sudjelovalo u raspravi koja je uslijedila nakon projekcije. Oni koji nisu mogli prisustvovati i zatražili su pristup filmu putem VOD platforme.

„*Primali smo na desetke poruka svaki dan tijekom cijelog tjedna. U tako nestabilnom okruženju VOD pristup održivo je rješenje za brzo širenje filma na svim frontama.*“

Natali Chkharishvili, koordinatorica KineDoka, Gruzija

Cenzura i politički pritisak potaknuli su filmske profesionalce i zaljubljenike u kino na nove pokrete. **GRUZIJSKI FILM JE POD PRIJETNJOM** odgovor je na opake odluke Ministarstva kulture Gruzije. Kao dio njihovog prosvjednog pokreta, pokrenuta je nova serija projekcija pod nazivom *Gruzijuski film za gruzijusku publiku*. Ova inicijativa omogućava građanima da gledaju i uživaju u suvremenim gruzijskim filmovima u vlastitim dvorištima diljem zemlje. U vrijeme kada gradskih kino-dvorana nema, sami filmovi uspijevaju doprijeti do svoje publike.

Sedam ključnih stvari

Na temelju svih ovih različitih iskustava, novi koordinatori projekcija i voditelji lokacija mogu imati značajne koristi od sljedećih savjeta:

- *Potrebno je razumjeti jedinstveni politički, kulturni i društveni kontekst svoje zemlje i društva. Prilagodite svoj pristup kako biste ispoštovali osjetljive teme i preferencije vaše publike.*
- *Radite na razvoju prijateljske i sigurne atmosfere pozivanjem gostiju, predavača i stručnjaka za rasprave nakon projekcije. To može poboljšati ukupno iskustvo i pružiti dodatne uvide publici.*

- *Dopustite publici da raspravlja i razmišlja o temama prikazanim u filmovima.*
- Razmislite o jeziku i općoj strategiji promidžbe, posebno za filmove koji se bave osjetljivim temama.
- *Potičite otvorene razgovore koji promiču razumijevanje i ljude povezuju, te time stvorite inkluzivno i korisno iskustvo.*
- *Razmislite o alternativnim prostorima za prikazivanje filma (ili o privatnim projekcijama na pozivnice) na kojima je sigurnost zajamčena.*
- *Istražite kreativne načine organiziranja prosvjeda i pružanja podrške.*

Pročitaj više:

civil.ge/archives/491900<https://civil.ge/archives/491900>

eurasianet.org/georgian-culture-vs-georgian-culture-minister<https://eurasianet.org/georgian-culture-vs-georgian-culture-minister>

civil.ge/archives/556457<https://civil.ge/archives/556457><https://civil.ge/archives/548248>

FOTOGRAFIJE:

CHKHARTISHVILI, Natali

Film stills (Taming the Garden, Colors of Tobi, Once Upon a Youth)